29/04/2020

Ο Λέων του Ευαγγελιστή Μάρκου, ως έμβλημα του Πατρ. Αλεξανδρείας

Πατριαρχεία / Πατριαρχείο Αλεξανδρείας

Γράφει ο Ν. Νικηταρίδης, ερευνητής της ιστορίας των Αιγυπτιωτών/ Ελληνική Κοινότητα Καΐρου (ekkairo.org)

Ιδρυτής της Αλεξανδρινής Εκκλησίας ο Άγιος και Ευαγγελιστής Μάρκος δεν θα μπορούσε παρά να συμβολίζεται με κάποιο τρόπο στο έμβλημα-θυρεό του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, ένας συμβολισμός που πήρε τελικά τη μορφή του Πτερωτού Λέοντα. Ακολουθώντας λοιπόν σχετικό άρθρο του Διευθυντή της Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης (1942-1968) Θεόδωρου Μοσχονά από το 1949, ας προσπαθήσουμε να το αποσυμβολίσουμε:

Η οπτασία του προφήτη Ιεζεκιήλ στον ποταμό του Χοβάρ αναφέρει ότι αυτός είδε «ομοίωμα τεσσάρων ζώων και αύτη η όρασις αυτών, ομοίωμα ανθρώπου επ΄ αυτοίς», ωσαύτως, και ομοίωσις των προσώπων αυτών, πρόσωπον ανθρώπου και πρόσωπο του λέοντος εκ δεξιών τοις τέσσαρσι και πρόσωπον αετού τοις τέσσαρσι».

Η Εκκλησία λοιπόν αφιέρωσε τα συμβολικά αυτά ζώα στους τέσσερεις Ευαγγελιστές, το πρώτο στο Ματθαίο, το δεύτερο στο Μάρκο, το τρίτο στο Λουκά και το τέταρτο στον Ιωάννη. Έτσι, σύμφωνα με τον πατέρα Γ. Κουγιουμτζόγλου, ο

Ματθαίος συμβολίζεται με τον άνθρωπο-άγγελο διότι το Ευαγγέλιο του αρχίζει από την κατά σάρκα γενεαλογία του Ιησού, ο Μάρκος με το Λέοντα διότι το Ευαγγέλιο του αρχίζει με τη διαβίωση του Προδρόμου Ιωάννη στις ερήμους όπου ζουν οι λέοντες, ο Λουκάς με τον ταύρο γιατί το Ευαγγέλιο του αρχίζει με τη λατρεία του παλαιού νόμου κατά την οποία συνήθως θυσιάζονταν ταύροι και ο Ιωάννης με τον αετό διότι θεολόγησε υψηλά την αιώνια γέννηση του Λόγου του Θεού.

Οι Ευαγγελιστές αγιογραφούνται έχοντας δίπλα τους τα ανωτέρω εμβλήματα, τα οποία είναι και τα τέσσερα πτεροφόρα. Δεν είναι όμως μόνο ο Λέων πτερωτός. Πτερωτούς ταύρους και μόσχους τιμούσαν οι Ασσύριοι και οι Βαβυλώνιοι, ενώ οι Αιγύπτιοι τον άπτερο ταύρο Άπι. Όπως προαναφέραμε, ο Λέων του Αγίου Μάρκου συμβολίζει και τον τρόπο με τον οποίο αρχίζει του Ιερό του Ευαγγέλιο. Ευσεβής

παράδοση αναφέρει τον Ιωάννη Μάρκο ως γόνο πλούσιας εβραϊκής οικογένειας της Κυρηναϊκής, γιο του Αριστόβουλου αδελφού Βαρνάβα. Η οικογένεια Αριστόβουλου, καταστραφείσα οικονομικώς λόγω επιδρομής αλλόφυλων στην Κυρηναϊκή, μετανάστευσε στη Γη Ισραήλ, έξω από τα Ιεροσόλυμα. Ρωμαλέος ο νεαρός Ιωάννης Μάρκος, λέγεται ότι έτρεψε σε φυγή λέοντα παρά τον Ιορδάνη, γι' αυτό και ο Λέων υιοθετήθηκε ως έμβλημα της Εκκλησίας την οποία ίδρυσε στην Αίγυπτο.

Εν τούτοις, σύμφωνα με ορισμένους Πατέρες της Εκκλησίας, ο Λέων είτε ως ζώο, είτε ως σύμβολο δεν ήταν αρεστό σ' αυτούς. Το ότι δεν έτρεφαν μεγάλη υπόληψη για τον περιώνυμο βασιλέα των ζώων, φαίνεται και σε κάποια γραπτά τους. Μόνο ο Διονύσιος ο Αεροπαγίτης γράφοντας περί «Ουρανίας ιεραρχίας» και υπό τον τίτλο «ιερότυπος θηριομορφία» αναφέρει: «Την λέοντος μορφήν εμφαίνων οιητέον το ηγεμονικόν και ρωμαλέον αδάμαστον». Ο Άγιος Μάξιμος, σχολιαστής του Διονυσίου, δίνει μια περίεργη εικόνα για το λέοντα: «Τους θηρεύοντας λανθάνειν βουλόμενον (ο λέων) περιπατών, τη ουρά, εξαφανίζει τα εαυτού ίχνη ίνα μη γνωσθώσι». Ο Ωριγένης στιγματίζει τους λέοντες «επειδάν τινός επιλαβώνται ζώου (οι λέοντες), ροφείν τε το αίμα και αρπακτικώς εσθίειν το προσπεσόν, και μάλιστα κυριώτερα των μελών, τα δε περιττά καταλιμπάνειν» και αλλαχού «Πέτρος μας διδάσκει λέγων, ο αντίδικος υμών διάβολος ως λέων ωρυόμενος περιπατεί κατά τον Θ΄ Ψαλμόν ενεδρεύει εν ανθρώπω, ενεδρεύει ως λέων εν τη μάνδρα αυτού», υπενθυμίζει δε πιο κάτω ότι ο λέων ως άλλος διάβολος «των ώτων σε λαβείν (βούλεται άνθρωπε)», έτι δε «ο λέων ως ιστορείται γηράσας περί τας πόλεις νέμεται θηρεύειν θέλων ανθρώπους», περιπαίζοντας δε ο Χαλκέντερος μάλλον αυτούς που πιστεύουν στους αστερισμούς, γράφει για τους υπό τον αστερισμό του Λέοντος γεννηθέντες (23 Ιουλίου-24 Αυγούστου) πολλού «γέλωτος άξια» ως πιστεύουν οι υπό τον αστερισμό της Παρθένου γεννηθέντες ότι έσονται «τιτανότριχες». Ακόμη λέει, οι υπό το Λέοντα γεννηθέντες έχουν κεφάλι στρογγυλό, «υπόπυρροι την τρίχα, σκνυφοί, άρπαγες, ασυγκέραστοι, κακόσχολοι». Τέλος, ο Κύριλλος Αλεξανδρείας αποκαλεί «λύκους και λέοντες ζώα ανίερα και ακάθαρτα» στα σχόλια του στον Ησαΐα, ενώ πάνω στον αντισημιτισμό του αποκαλεί τη συναγωγή των Ιουδαίων «καθάπερ λέοντα εν δρυμώ».

Πότε άρχισε ο Πτερωτός Λέων να καθίσταται το επίσημο έμβλημα της Εκκλησίας Αλεξανδρείας δεν είναι καθορισμένο. Αλλά και αυτό έχει σχέση με την αρπαγή από την Αλεξάνδρεια του ιερού λειψάνου του Αγίου Μάρκου το 828, επί Πατριαρχίας Χριστοφόρου Α΄, από τους Ενετούς εμπόρους Ρουστίκο από το Τορτσέλλο και Μπόνο Τριμπούνο από το Μαλαμούκο. Οι ιερόσυλοι αυτοί που περιτύλιξαν το λείψανο εντός χοιρινών αλιπάστων προς αποφυγή εξετάσεων στα τελωνεία Αλεξανδρείας, από τη βιασύνη τους άφησαν πίσω τους την τίμια κάρα. Στη

Βενετία, ο Δόγης Παρτετσιπάτσιο τους υποδέχθηκε μετά φανών και λαμπάδων, και διέταξε να κατατεθεί το λείψανο πρώτα σε κάποιον πύργο, κατόπιν στο Ναό του Αγίου Θεοδώρου, και μετά στον περικαλλή Ναό του Αγίου Μάρκου όπου και βρίσκεται.

Το 1418 επί Πατριαρχίας Νικολάου Δ΄ η κάρα του Αγίου κλάπηκε από την Αλεξάνδρεια από Ενετό πειρατή και η αρπαγή αυτή θεωρήθηκε ως εθνική συμφορά των Χριστιανών της Αιγύπτου. Η Γαληνοτάτη Δημοκρατία ανακήρυξε από τον 9ο αιώνα τον Άγιο Μάρκο προστάτη της. Πτερωτοί Λέοντες παρουσιάστηκαν έκτοτε σε σημαίες και λάβαρα, σε ανάμνηση δε θαύματος του Αγίου Μάρκου στην Ακυλία χαράκτηκε επί του ανοιχτού Ευαγγελίου το λατινικό “pax tibi marce evangelista meus”, δηλαδή «ειρήνη σοι Μάρκε Ευαγγελιστά μου».

Οι λαμπροί Κρήτες Πατριάρχες Αλεξανδρείας του 16ου και 17ου αιώνα, από το Συλβέστρο, το Μελέτιο Πηγά και τον Κύριλλο Λουκάρεως άρχισαν να έχουν τον Άγιο Μάρκο ως έμβλημά τους. Κρήτες αυτοί, υπήκοοι της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, δυσανασχετούσαν βλέποντας το έμβλημα της Εκκλησίας Αλεξανδρείας να σφετερίζεται από τη Δύση. Ο Μελέτιος Πηγάς άφησε χειρόγραφη λειτουργία του Αγίου Μάρκου στην Πατριαρχική Βιβλιοθήκη, ενώ ο Πτερωτός Λέων έμπαινε και στις πατριαρχικές σφραγίδες. Εδώ και 250 χρόνια, ήτοι από τους Πατριάρχες Ματθαίο και Κυπριανό, τα πατριαρχικά επιστολόχαρτα φέρουν τον Πτερωτό Λέοντα. Ο θυρεός του Πατριαρχείου έκτοτε είχε επίσης το Λέοντα. Προς στιγμή ο Ιερόθεος Α΄το 1825 μετατεθείς από τη Νίκαια στην Αλεξάνδρεια θέλησε να εισάγει στο θυρεό και το Δικέφαλο Αετό, τον οποίο αφαίρεσε κατόπιν αδελφικής παρατηρήσεως του Οικουμενικού Πατριάρχη Αγαθάγγελου Α΄. Επί Νικάνορος και Σωφρονίου ο θυρεός και η σφραγίδα του Πατριαρχείου είχαν μόνο το Λέοντα. Από δε τον Πατριάρχη Φώτιο, στις αρχές του 20ου αιώνα, μαζί με τον Πτερωτό Λέοντα απεικονίζεται και ο ιδρυτής του Θρόνου Άγιος Ευαγγελιστής Μάρκος.

Σήμερα ο θυρεός του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας αποτελείται από τον Πτερωτό Λέοντα που φέρει κάτω από το αριστερό του πόδι το Ευαγγέλιο, πλαισιωμένο με δάφνινο στεφάνι και επιστεφομένο από την πατριαρχική μίτρα. Ας σημειωθεί πως ο Λέων συμβολίζει επίσης τη δύναμη του λόγου του Ευαγγελιστή, τα πτερά του την πνευματική ανύψωση, το Ευαγγέλιο τη σοφία, το δάφνινο στεφάνι τη δόξα και η μίτρα την αγιότητα.